

26 Aralık 2003 Tarihli Resmi Gazete

Sayı: 25328

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığında:

Kanserojen ve Mutajen Maddelerle Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

Madde 1 — Bu Yönetmeliğin amacı; işçilerin, kanserojen ve mutajen maddelere maruziyetinden kaynaklanan risklerden korunması için bu maddelere maruziyetin önlenmesi de dahil olmak üzere gerekli sağlık ve güvenlik önlemlerini belirlemektir.

Kapsam

Madde 2 — Bu Yönetmelik, 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu kapsamına giren;

- Çalışanların kanserojen ve mutajen maddelere maruz kalma riski bulunan işlerin yapıldığı işyerlerinde bu Yönetmelik hükümleri uygulanır.
- Asbest ile çalışmalarda, Asbestle Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelikte belirtilen hükümlerle birlikte bu Yönetmeliğin daha iyi koruma öngören hükümleri de uygulanır.
- Bu Yönetmelikte belirtilen daha sıkı ve özel önlemler saklı kalmak kaydı ile, bu Yönetmelik kapsamına giren işyerlerinde, İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği hükümleri de uygulanır.
- Sadece radyasyona maruziyetin söz konusu olduğu çalışmalarda uygulanmaz.

Dayanak

Madde 3 — Bu Yönetmelik, 4857 sayılı İş Kanununun 78 inci maddesine göre hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4 — Bu Yönetmelikte geçen;

- Kanserojen madde:
 - Solunduğunda, ağız yoluyla alındığında, deriye nüfuz ettiğinde kanser oluşumuna neden olan veya kanser oluşumunu hızlandıran maddeleri,
 - Ek-I'de belirtilen maddeler, işlemler ve bu işlemler sırasında ortaya çıkan maddeleri,
 - Mutajen madde: Solunduğunda, ağız yoluyla alındığında, deriye nüfuz ettiğinde kalıtsal genetik hasarlara yol açabilen veya bu etkinin oluşumunu hızlandıran maddeleri,
 - Sınır değer: Kanserojen ve mutajen maddenin, işçinin solunum bölgesinde bulunan havadaki, Ek-III'de belirlenen referans zaman aralığındaki, zaman ağırlıklı ortalama konsantrasyonunu,
 - Bakanlık: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığını,
- ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

İşverenin Görev ve Sorumluluğu

Risk Değerlendirmesi

Madde 5 — Kanserojen ve mutajen maddelere maruziyet riski bulunan işlerde çalışanların, bu maddelere maruziyet şekli, maruziyet miktarı ve maruziyet süresi belirlenerek risk değerlendirmesi yapılacak ve alınması gerekli sağlık ve güvenlik önlemleri belirlenecektir.

Risk değerlendirmesi yapılırken çalışma şartları, maruziyet şekli ve derecesi dikkate alınarak, risk değerlendirmesinin geçerli olduğu süre ile hangi aralıklarla yenileneceği belirlenecek ve her durumda en az beş yılda bir defa yenilenecektir.

Risk değerlendirmesi, ayrıca çalışma şartlarında maruziyet düzeyini etkileyebilecek herhangi bir değişiklik olduğunda da yeniden yapılacaktır.

İşveren, risk değerlendirmesinde kullanılan bilgileri istenmesi halinde yetkili makamlara vermek zorundadır.

Risk değerlendirmesinde kanserojen ve mutajen maddelerin, deri yolu da dahil olmak üzere vücuda giriş yollarının tümü dikkate alınacaktır.

Risk değerlendirmesi yapılırken, işveren özel risk altındaki işçilerin sağlık ve güvenliklerini dikkate alacak ve kanserojen ve mutajen maddelerle çalışmak istemeyenlerin bu istekleri de dikkate alınacaktır.

Kullanımın Azaltılması

Madde 6 — İşverenler aşağıda belirtilen hususlara uymakla yükümlüdürler:

- İşveren, teknik olarak mümkün olduğu hallerde, işçilerin sağlığı ve güvenliği açısından kullanım koşullarında tehlikesiz veya daha az tehlikeli madde, karışım veya proses kullanarak işyerindeki kanserojen veya mutajen maddelerin kullanımını azaltacaktır.
- İşveren, kanserojen veya mutajen maddelerin değiştirilmesi konusunda yapılan araştırma sonuçlarını, istenmesi halinde Bakanlığa vermek zorundadır.

MARUZİYETİN ÖNLENMESİ VE AZALTILMASI

MADDE 7 — KANSEROJEN VEYA MUTAJEN MADDELERLE YAPILAN ÇALIŞMALARDA MARUZİYETİN ÖNLENMESİ VE AZALTILMASI İÇİN:

A) BU YÖNETMELİĞİN 5 İNCİ MADDESİ UYARINCA YAPILAN RİSK DEĞERLENDİRMESİ SONUCUNDA ÇALIŞANLARIN SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ YÖNÜNDEN RİSK BULUNDUĞUNUN ORTAYA ÇIKMASI HALİNDE ÇALIŞANLARIN TEHLİKELİ MADDELERE MARUZİYETİ ÖNLENECEKTİR.

B) KANSEROJEN VEYA MUTAJEN MADDE VEYA KARIŞIMLARIN VEYA BU MADDELERİN KULLANILDIĞI PROSESİN DEĞİŞTİRİLMESİNİN TEKNİK OLARAK MÜMKÜN OLMADIĞI HALLERDE, BU MADDELERİN ÜRETİMİNDE VE KULLANILMASINDA TEKNİK İMKANLARA GÖRE TAM KAPALI SİSTEMLER KULLANILACAKTIR.

C) KAPALI SİSTEMLE ÇALIŞMANIN TEKNİK OLARAK MÜMKÜN OLMADIĞI HALLERDE ÇALIŞANLARIN MARUZİYETİ MÜMKÜN OLAN EN AZ DÜZEYE İNDİRİLECEKTİR.

D) ÇALIŞANLARIN KANSEROJEN VEYA MUTAJEN MADDELERE MARUZİYETİ, EK-III'DE VERİLEN SINIR DEĞERLERİ AŞMAYACAKTIR.

E) İŞVEREN KANSEROJEN VEYA MUTAJEN MADDELERİN KULLANILDIĞI İŞLERDE AŞAĞIDAKİ ÖNLEMLERİ ALACAKTIR.

1) İŞYERİNDE KULLANILACAK KANSEROJEN VEYA MUTAJEN MADDE MİKTARI BELİRLENECEK VE YAPILAN İŞ İÇİN GEREKEN MİKTARDAN FAZLA MADDE BULUNMASI ÖNLENECEKTİR.

2) KANSEROJEN VEYA MUTAJEN MADDELERE MARUZ KALAN VEYA KALABİLECEK İŞÇİ SAYISI MÜMKÜN OLAN EN AZ SAYIDA OLACAKTIR.

3) KANSEROJEN VEYA MUTAJEN MADDELERİN ÇALIŞMA ORTAMINA YAYILMASINI ÖNLEMENİN VEYA EN AZA İNDİRMEK İÇİN PROSES TASARIMI UYGUN ŞEKİLDE YAPILACAK VE GEREKLİ MÜHENDİSLİK KONTROL ÖNLEMLERİ ALINACAKTIR.

4) KANSEROJEN VEYA MUTAJEN MADDELERİN KAYNAĞINDAN LOKAL VEYA GENEL HAVALANDIRMA SİSTEMİ VEYA DİĞER YÖNTEMLERLE ÇALIŞILAN ORTAMDAN DIŞARI ATILMASI, HALK SAĞLIĞI VE ÇEVREYE ZARAR VERMEYECEK ŞEKİLDE YAPILACAKTIR.

5) HERHANGİ BİR KAZA SONUCUNDA VEYA BEKLENMEYEN BİR ŞEKİLDE KANSEROJEN VEYA MUTAJEN MADDELERİN ORTAMA YAYILMASI HALİNDE, BU DURUMUN ERKEN TESPİTİ İÇİN UYGUN ÖLÇÜM SİSTEMLERİ BULUNACAKTIR.

6) UYGUN ÇALIŞMA YÖNTEMLERİ VE İŞLEMLER KULLANILACAKTIR.

7) ALINAN DİĞER ÖNLEMLERLE TOPLU KORUMANIN SAĞLANAMADIĞI VE/VEYA MARUZİYETİN ÖNLENEMEDİĞİ DURUMLARDA UYGUN KİŞİSEL KORUNMA YÖNTEMLERİ KULLANILACAKTIR.

8) ÖZELLİKLE İŞYERİ TABANI, DUVARLAR VE DİĞER YÜZEYLER DÜZENLİ OLARAK TEMİZLENECEK VE HİJYEN ŞARTLARI SAĞLANACAKTIR.

9) ÇALIŞANLAR BİLGİLENDİRİLECEKTİR.

10) KANSEROJEN VEYA MUTAJEN MADDELERE MARUZ KALINAN VEYA MARUZ KALMA İHTİMALİ BULUNAN YERLER UYGUN İKAZ LEVHALARI VE GÜVENLİK İŞARETLERİ İLE BELİRLENECEKTİR. BU YERLERDE SİGARA KULLANILMASININ VE YEME, İÇMENİN YASAK OLDUĞUNU BELİRTEN İKAZ LEVHALARI BULUNACAKTIR.

11) YÜKSEK DÜZEYDE MARUZİYETE NEDEN OLABİLECEK ACİL DURUMLAR İÇİN PLAN YAPILACAKTIR.

12) KANSEROJEN VEYA MUTAJEN MADDELERİN GÜVENLİ ŞEKİLDE DEPOLANMASI, TAŞINMASI VEYA İŞLEM GÖRMESİ İÇİN BU MADDELER AÇIKÇA VE GÖRÜNÜR ŞEKİLDE ETİKETLENMİŞ, SIZDIRMAZ KAPALI KAPLARDA BULUNDURULACAKTIR.

13) ATIKLARIN İŞÇİLER TARAFINDAN GÜVENLİ BİR ŞEKİLDE TOPLANMASI, DEPOLANMASI VE UZAKLAŞTIRILIP ZARARSIZ HALE GETİRİLMESİNDE AÇIKÇA VE GÖRÜNÜR ŞEKİLDE ETİKETLENMİŞ, SIZDIRMAZ KAPALI KAPLAR KULLANILACAKTIR.

Yetkili Makama Bilgi Verilmesi

Madde 8 — Bu Yönetmeliğin 5 inci maddesi uyarınca yapılan risk değerlendirmesi sonucunda çalışanların sağlığı ve güvenliği yönünden risk bulunduğu saptanan işlerde, Bakanlıkça istendiğinde, işveren aşağıdaki konularda yeterli bilgileri vermek zorundadır.

a) İşyerinde kanserojen veya mutajen maddelerin kullanıldığı prosesler ve/veya işlemler ile bu maddelerin kullanılma nedeni,

b) Kanserojen veya mutajen maddeler ve preparatları ile bunları içeren maddelerin işyerinde üretilen ve kullanılan miktarı,

c) Maruz kalan işçi sayısı,

d) Alınan koruyucu önlemler,

e) Kullanılan koruyucu araç ve gerecin türü,

f) Maruziyet şekli ve düzeyi,

g) İkame yapılıp yapılmadığı.

Beklenmeyen Maruziyet

Madde 9 — Çalışanların yüksek düzeyde maruziyetine neden olabilecek beklenmedik bir olay veya kaza halinde:

a) İşveren, çalışanlara durum hakkında derhal bilgi verecektir.

b) Yüksek düzeydeki maruziyet nedeni ortadan kalkıp, durum normale dönünceye kadar;

1) Etkilenmiş alana, sadece onarım ve diğer zorunlu işleri yapacak kişilerin girmesine izin verilecektir.

2) Etkilenmiş alana girecek kişilerin koruyucu giyim eşyası ve solunum cihazı kullanmaları sağlanacaktır. Her bir işçi etkilenmiş alanda mümkün olduğunca kısa süreli çalıştırılacak ve bu durum süreklilik arz etmeyecektir.

3) Koruyucu araç ve gereci bulunmayan işçilerin etkilenmiş alanda çalışmasına izin verilmeyecektir.

Öngörülebilir Maruziyet

Madde 10 — İşçilerin maruziyetinin önemli ölçüde artma olasılığı bulunan bakım, onarım gibi işlerde:

a) Maruziyetin azaltılması için tüm teknik önlemler alınacaktır. Teknik önlemlerin yeterli olmadığı durumlarda işveren, işçilerin ve/veya temsilcilerinin de görüşlerini alarak bu işlerde çalışan işçilerin korunması için maruziyet süresini en aza indirecektir.

Yukarıda belirtilen bakım, onarım gibi işlerde çalışanların, yüksek düzeyde maruziyete neden olabilecek koşulların devamı süresince, koruyucu giyim eşyası ve solunum cihazı kullanmaları sağlanacaktır. Bu koşullarda, çalışmalar mümkün olduğunca kısa süreli olacak ve bu koşulların süreklilik arz etmesi engellenecektir.

b) Yukarıda belirtilen işlerin yapıldığı alanlar belirlenerek açık bir şekilde işaretlenecek ve yetkili olmayan kişilerin bu alanlara girmesi önlenecektir.

Riskli Alanlara Giriş

Madde 11 — İşveren, bu Yönetmeliğin 5 inci maddesi uyarınca yapılan risk değerlendirmesine göre sağlık ve güvenlik yönünden risk bulunan alanlara, sadece görevli kişilerin girmesi ve bunların dışındaki kişilerin girmemesi için gereken önlemleri alacaktır.

Hijyen ve Kişisel Korunma

Madde 12 — İşveren kanserojen ve mutajen maddelerle kirlenme olasılığı bulunan işlerde aşağıdaki önlemleri alacaktır:

- Kanserojen ve mutajen maddelerle kirlenme olasılığı bulunan yerlerde çalışanların sigara içmeleri, yemeleri ve içmeleri önlenecektir.
- Çalışanlara, işe özel koruyucu giyim eşyası verilecek ve kendi elbiseleri ile koruyucu giyim eşyalarının ayrı yerlerde saklanması için iki ayrı elbise dolabı verilecektir.
- Çalışanlara uygun ve yeterli yıkanma yeri, tuvalet ve temizlik malzemesi sağlanacaktır.
- Koruyucu araç ve gereçler özel yerlerde ve uygun şartlarda saklanacaktır. Bu araçlar kullanılmadan önce ve her kullanımdan sonra kontrol edilecek ve temizlenecektir. Arızalı olanlar tamir edilecek veya değiştirilecektir.

Bu önlemler çalışanlara maddi yük getirmeyecektir.

Eğitim

Madde 13 — İşveren, işçilerin ve/veya temsilcilerinin yeterli ve uygun eğitim almalarını sağlayacak, işçilere özellikle aşağıdaki konularda gerekli bilgi ve talimatı verecektir:

- Sağlığı etkileyebilecek riskler ile sigara içmenin getireceği ek riskler,
- Maruziyeti önlenmek için alınması gerekli önlemler,
- Hijyen kuralları,
- Koruyucu malzeme ve giyim eşyalarının kullanılması,
- Kazaların önlenmesi ve kaza halinde kurtarma çalışmalarını da dahil yapılması gereken işler,

Yeni bir risk ortaya çıktığında veya risklerde değişiklik olduğunda eğitim yenilenecek ve belirli aralıklarla tekrarlanacaktır.

İşveren kanserojen ve mutajen madde içeren tesis ve kapların üzerinde bulunması gereken etiket, uyarı ve tehlike işaretleri ile ilgili olarak işçilere gerekli bilgi ve eğitimi verecektir.

İşçilerin Bilgi Alma Hakkı

Madde 14 — İşveren, işçilerin özellikle aşağıda belirtilen konularda bilgi almalarını sağlayacaktır.

a) İşçiler ve/veya temsilcilerinin bu Yönetmelik hükümlerinin işyerinde uygulanmasını izleme ve özellikle aşağıdaki konulardaki uygulamalara katılma hakları vardır:

1) İşverenin koruyucu giyim eşyası ve koruyucu ekipmanın etkinliğini belirleme sorumluluğu saklı kalmak kaydıyla, koruyucu giyim eşyası ve ekipmanın seçimi, giyilmesi ve kullanılmasının çalışanların sağlık ve güvenliği yönünden etkilerinin belirlenmesinde.

2) İşverenin sorumluluğu saklı kalmak kaydı ile, bu Yönetmeliğin 10 uncu maddesi (a) bendinde belirtilen işlerde alınacak önlemlerin belirlenmesinde.

b) Bu Yönetmeliğin 10 uncu maddesinde belirtilen işler de dahil olmak üzere maruziyetin yüksek olabileceği durumlar hakkında, işçiler ve/veya temsilcileri en kısa sürede bilgilendirilecektir. Olayın nedenleri, alınması gerekli önlemler ve durumun düzeltilmesi için yapılması gerekli işler hakkında bilgi verilecektir.

c) İşveren, risk değerlendirmesine göre, çalışanların sağlığı ve güvenliği yönünden riskli olan işlerde çalışanların güncellenmiş listesini ve bunların maruziyet durumlarını belirten kayıtları tutar.

d) Yukarıda (c) bendinde belirtilen liste ve kayıtları; işyeri hekimi, işyerinde sağlık ve güvenlikten sorumlu kişiler ve/veya yetkili merciler inceleme hakkına sahiptirler.

e) Her işçi kendisi ile ilgili kişisel bilgileri alma hakkına sahiptir.

f) İşçiler ve/veya temsilcileri bilgilerin tümünü isimsiz olarak alma hakkına sahiptir.

İşçilerin Görüşlerinin Alınması ve Katılımının Sağlanması

Madde 15 — İşveren, bu Yönetmelik ve eklerinde belirtilen konularda İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği'nin 11 inci maddesine uygun olarak işçilerin veya temsilcilerinin görüşlerini alacak ve katılımlarını sağlayacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli Hükümler

Sağlık Gözetimi

Madde 16 — İşçiler aşağıdaki hususlar göz önünde bulundurularak sağlık gözetimine tabi tutulacaktır:

a) İşveren, bu Yönetmeliğin 5 inci maddesi uyarınca yapılan risk değerlendirmesine göre sağlık ve güvenlik yönünden risk bulunan işlerde çalışanların, sağlık durumlarının gözetim altında tutulması için işyerinde gerekli düzenlemeleri yapacaktır.

b) Sağlık gözetimi, maruziyet başlamadan önce yapılacak ve daha sonra da düzenli aralıklarla sürdürülecektir. İşyerinde kişisel ve mesleki hijyen önlemlerinin derhal alınabilmesi mümkün olacak şekilde gerekli düzenleme yapılacaktır.

c) Çalışanlardan birinde kanserojen veya mutajen maddelere maruziyet nedeniyle oluştuğu şüphesi bulunan bir sağlık sorunu görüldüğünde, aynı şekilde maruz kalan diğer kişiler de sağlık gözetiminden geçirileceklerdir. Bu durumda, maruziyet riskini belirlemek üzere yeniden risk değerlendirmesi yapılacaktır.

d) Çalışanların sağlık gözetimi ile ilgili kişisel sağlık kayıt sistemi bulunacaktır. İşyeri hekimi her çalışan için, alınması gerekli koruyucu önlemler konusunda önerilerde bulunacaktır.

e) Çalışanlara, maruziyet sona erdikten sonra da yapılması gerekli sağlık gözetimi hakkında bilgi verilecektir.

f) Çalışanın kendisi veya işveren, sağlık gözetimi sonuçlarının yeniden değerlendirilmesini isteyebilir. Çalışanlar, kendilerine ait sağlık gözetimi sonuçlarına ait bilgileri alma hakkına sahiptir.

g) Çalışanların sağlık gözetiminde dikkat edilmesi gereken hususlar Ek-II'de verilmiştir.

h) Kanserojen veya mutajen maddelere maruziyet sonucu ortaya çıkan meslek hastalıkları Bakanlığa bildirilecektir.

Kayıtların Saklanması

Madde 17 — Bu Yönetmeliğin 14 üncü maddesinin (c) bendinde ve 16 ncı maddesinin (d) bendinde belirtilen kayıtlar maruziyetin sona ermesinden sonra en az kırk yıl süre ile saklanacaktır.

İşyerinde faaliyetin sona ermesi halinde işveren bu kayıtları Bakanlığa vermek zorundadır.

Sınır Değerler

Madde 18 — Kanserojen ve mutajen maddelerin sınır değerleri Ek-III'te verilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Son Hükümler

İlgili Avrupa Birliği Mevzuatı

Madde 19 — Bu Yönetmelik, 28/6/1990 tarihli ve 90/394/EC sayılı, 27/6/1997 tarihli ve 97/42/EC sayılı ve 29/4/1999 tarihli ve 1999/38/EC sayılı Avrupa Birliği Direktifleri esas alınarak hazırlanmıştır.

Yürürlük

Madde 20 — Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 21 — Bu Yönetmelik hükümlerini Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı yürütür

EK-I

Bu yönetmeliğin 4 üncü maddesinin (a) bendinin (2) numaralı alt bendinde atıf yapılan maddeler ve işlemler:

1. Üremin üretimi.
2. Kömür kurumu, kömür katranı ve ziftinde bulunan polisiklik hidrokarbonlara maruziyete neden olan işler.
3. Bakır-nikel cevherinin kavrulması ve elektro rafinasyonu işleminde açığa çıkan toz, duman ve mistlere maruziyete neden olan işler,
4. Kuvvetli asit prosesi ile isopropil alkol üretimi.
5. Sert odun tozuna maruziyete neden olan işler.

EK-II

İşçilerin sağlık gözetiminde dikkat edilmesi gereken hususlar:

1. Kanserojen veya mutajen maddelere maruz kalanların sağlık durumunu izlemekle görevli hekim ve diğer sağlık görevlileri, maruziyet koşullarını bilecektir.

2. İşçilerin sağlık durumunun izlenmesi, iş hekimliği prensip ve uygulamalarına göre yapılacaktır.

Sağlık durumunun izlenmesi aşağıdaki hususları içerecektir.

- a) İşçilerin mesleki ve tıbbi öz geçmişleri ile ilgili kayıtların tutulması.
- b) İşçilerle kişisel görüşmeler yapılması
- c) Mümkün olduğu hallerde biyolojik kontroller yapılması, erken teşhis ve tedavinin sağlanması,
- d) Sağlık gözetimi yapılan her bir işçide, iş hekimliğindeki en son tıbbi bilgilere göre gelişmiş testler uygulanması.

EK-III

MESLEKİ MARUZİYET SINIR DEĞERLERİ

	Sınır Değerler	Açıklama
--	-----------------------	-----------------

Maddenin Adı	EINECS (1)	CAS (2)	mg/m3 (3)	ppm (4)	
Benzen	200-753-7	71-43-2	3.25 (3)	1 (5)	Deri (6)
Vinilklorür monomeri	200-831	75-01-4	7.77 (3)	3 (5)	----
Sert ağaç tozları	----	----	5.0 (5)	----	----

(1) EINECS : Mevcut kimyasal maddelerin Avrupa envanteri

(2) CAS : Kimyasal abstrakt servis numarası

(3) mg/m3 : Bir metre küp havadaki maddenin miligram olarak miktarı (20 C sıcaklıkta ve 760 mm Civa basıncında)

(4) ppm : Milyonda kısım olarak hacim (milimetre/metreküp)

(5) Sekiz saatlik referans zamanına göre hesaplanan veya ölçülen değer

(6) Deri yoluyla da maruziyetin olabildiği durumlar

(7) Sert ağaç tozu diğer ağaç tozları ile karışık ise karışımın tümü için bu değer uygulanır.